

När kulturarvet fick rädda balansräkningen. Striden om hockeymuseet i Örnsköldsvik

Av John Berg

Abstract

This article examines the debate surrounding an ice hockey museum in Örnsköldsvik, Sweden. In 2013, the local ice hockey club, Modo Hockey, received a loan from Örnsköldsvik municipality to build an ice hockey museum in its home arena. The ice hockey museum was a part of a bigger heritage project that involved various sites in the area around Örnsköldsvik, with the intention of increasing the number of tourists and branding the region as an attractive destination. However, the museum was never built in its intended form. The financial resources were instead used to cover regular costs for the club. This led to a conflict between Modo Hockey, Örnsköldsvik municipality and parts of the civil society. Theoretically, this study is inspired by heritage theory, stating heritage as a social constructed collective memory, yet also something that can be used for marketing and commercial branding. Lastly, the article is positioned against previous research about sports heritage in general, revealing that the planned ice hockey museum in Örnsköldsvik could be seen as an example of the priority conflict between balancing the heritage and continuing to be a financially strong elite club.

Keywords: heritage, sports heritage, museology, sports museums, history

Den ångermanländska kuststaden Örnsköldsvik är ett exempel på en mindre ort som når globalt erkännande. Det har skett dels industriellt, genom att företag som Hägglunds och BAE Systems exporterat tåg- och försvarsmateriel till stora delar av världen, dels sportsligt, där i första hand ishockeylaget Modo Hockey producerat elitishockeyspelare som nått stjärnstatus. Bland herrspelarerna finner vi namn som Peter Forsberg, tvillingarna Daniel och Henrik Sedin, Markus Näslund och Victor Hedman. Damsidan stoltserar med pionjären Christina Nejdebros och landslagsspelarna Emma Nordin och Lina Ljungblom. Relationerna mellan ishockeyn och näringslivet har länge varit starkt etablerade

– exempelvis är namnet Modo hämtat från pappersbruket Mo och Domsjö AB och sedan 2021 har nämnda Hägglunds också tillskansat sig namnrättigheterna till klubbens hemmaarena enligt ett avtal som löper fram till 2031.¹ En tredje aktör är Örnsköldsviks kommun, som genom generösa bidrag hållit Modo Hockey under vingarna såväl i goda som sämre tider och därutöver fungerat som en sammanhållande länk mellan klubben och näringslivet.²

Denna artikel berör säsongen 2012/2013, en säsong som för Modo Hockey sportsligt sett varken var en succé eller ett fiasko. Snarare var den att betrakta som ganska genomsnittlig – klubben slutade på sjunde plats i tabellen, gick till slutspel och slogs ut i kvartsfinalerna mot värmländska Färjestad. Det som gjorde säsongen 2012/2013 speciell, och som föranlett denna artikel, utspelade sig istället utanför rinkens och handlade om att det starka förhållandet mellan Modo Hockey och Örnsköldsviks kommun prövades på allvar. Att så skedde bottenade i frågan om och hur klubbens kulturarv skulle hanteras, men också vilken roll kulturarvet skulle spela i relation till Örnsköldsviks kommuns övriga publika verksamheter. I artikeln undersöks arbetet med ett tilltänkt hockeymuseum i klubbens arena genom analyser av politiska beslut och rapportering från företrädesvis lokala medier, med ambitionen att synliggöra hanteringen av idrottens kulturarv. Analyserna förankras i kulturarvsteori och mot tidigare forskning om hur idrott tenderat att konstrueras som kulturarv, såväl historiskt som i nutid och såväl i Sverige som internationellt.

Några ord om idrott och kulturarv

Kulturarv kan i en bred bemärkelse beskrivas som vad äldre generationer skapat och hur det uppfattas, tolkas, brukas och förs vidare till kommande generationer. Det förflutnas betydelse tenderar att öka i betydelse i tider av kris och förändring och ges då inte sällan funktioner som ”ankare”, något att hålla fast vid medan förändringens vindar blåser.³ Att aktualisera sitt kulturarv blir således ett sätt att påminna sig själv om vem man är och varifrån man kommer, vilket i förlängningen kan bidra till att peka ut en ny riktning för framtiden. Med detta synsätt ska kulturarv förstås som socialt konstruerat i tid och rum. Kulturarv – materiella som immateriella – existerar därför inte i sig själva, utan skapas och upprätthålls genom de sociala praktiker som de omges av. Ett föremål är således bara ett föremål tills det ”laddas” med kulturarvsbetydelse – först då blir det ett kulturarv.⁴

1 ”Fjällräven Center blir Hägglunds Arena”, *Tidningen* 7, 23/8–2021.

2 Anna Quayle, ”90 miljoner till Modo Hockey”, *SVT Nyheter*, 14/11–2013.

3 Det förflutnas betydelse i tider av kris kan liknas vid historikern Klas-Göran Karlssons tankar om ”existentiellt” historiebruk. Se Klas-Göran Karlsson, ”Historiedidaktik: begrepp, teori och analys”, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken* (Lund 2009), s. 60–61.

4 John Berg, *Den utställda idrotten: Idrott som kulturarv på idrottsmuseer i Sverige* (Malmö 2022), s. 31.

Kulturarvsprofessorn Laurajane Smith beskriver vidare hur den tidigare dominerande kulturarvsdiskursen, enligt vilken makten över kulturarvet tillhört kulturarvsexperter och kulturarvsmyndigheter, under senare år luckrats upp till förmån för "vanliga" människor att göra sina röster hörda och själva utse och producera kulturarv.⁵ Denna uppluckring har arkeologen Rodney Harrison senare beskrivit som en stark bakomliggande orsak till *the heritage boom* – en explosionsartad utbredning av kulturarv – som även inneburit nya arenor där kulturarvet kunnat verka, inte minst som hjälpmedel för turistindustrin eller i form av amatördrivna museer.⁶ Det historiska perspektivet, enligt vilket kulturarvet över tid breddats avseende såväl innehåll som produktionsform, rimmar väl med det socialkonstruktivistiska förhållningssätt som tar fasta på kulturarvets föränderlighet. Men kulturarvet är också en fråga om makt. Vem eller vilka som utser, väljer ut och betalar för kulturarvet är i högsta grad viktiga aspekter att ha i beaktande.

När det gäller idrottsmuseer eller andra anläggningar där idrottens kulturarv ges plats, är det tydligt att *the heritage boom* spelat en viktig roll både avseende dess förekomst och legitimitet. Forskningsfältet, som lite grovhugget kan delas in i en brittisk och en amerikansk gren, talar om olika aspekter av detta. Den brittiska forskningen betonar att idrottens kulturarv är en del av populärkulturen och nämner den i sammanhang som teater, musik och andra kulturformer. Idrotten i Storbritannien, liksom dess kulturarv, har i många fall givits rollen som "pånyttfödare" av städer som upplevt en minskad attraktionskraft i takt med industrisamhällets borttynande. Exempel på städer som "pånyttfötts" genom idrotten och dess kulturarv är, enligt sociologen John Hughson, Newcastle, Bristol och Birmingham.⁷

Den amerikanska forskningsgrenen är delvis annorlunda och betonar å sin sida idrottens lämningar som potentiella turistmagneter, där starka känslor som nostalgi, eufori och besvikelse går att kapitalisera på, exempelvis genom så kallade *halls of fame* eller historiska rundvandringar på arenor. Denna kulturarvsproduktion handlar till stor del om minnesvärda ögonblick, avgörande händelser, specifikt laddade föremål och en känsla av att komma riktigt nära historien.⁸ Anledningen till att forskningen om idrottens kulturarv visar på skillnader mellan Storbritannien och USA är svår att entydigt fastslå, men kan till viss del bero på skillnaderna i respektive lands olika syn på idrott, där USA tydligare präglas av en *major league*-modell med tonvikt på kommersialisering

5 Laurajane Smith, *Uses of heritage* (New York 2006), s. 29.

6 Rodney Harrison, *Heritage: Critical Approaches* (London 2013), s. 77.

7 John Hughson, "Sport in the 'City of Culture': The Cultural Policy Connection", *International Journal of Cultural Policy*, 2004:3 (vol. 10), s. 319–330.

8 Sean Gammon, "'Sporting' new attractions? The commodification of the sleeping stadium", i Richard Sharpley & Philip R. Stone (red.), *Tourist Experience: Contemporary perspectives* (London 2010), s. 117.

och vinstmaximering medan Storbritanniens idrottshistoria varit mer förknippad med identitetsformering och fritidssysselsättning.⁹

I Sverige har idrottens kulturarv länge varit starkt förknippad med den breda idrottsrörelsen och de idrottsmuseer som byggts har, för att tala med museologen Fiona Candlin, ofta gått att kategorisera som så kallade mikromuseer. Kännetecknande för mikromuseer är att de är relativt små, ämnesmässigt smala verksamheter som drivs genom allsköns aktörer så som företag, föreningar, intresseorganisationer eller privatpersoner.¹⁰ Svenska idrottsmuseer, från 1980-talet och framåt, har oftast uppstått i förenings- eller stiftelseform på olika platser runt om i landet. Initiativtagare har varit idrottsentusiaster utan museologisk utbildning och museerna har i regel varit nostalgiskt inriktade med stora mängder föremål och kuriosa. På senare år har dock tendenser mot en mer turismorienterad – låt säga amerikaniserad – kulturarvsfilosofi börjat göra sig påmind även inom svensk idrott, där ett utåtriktat upplevelseperspektiv getts utrymme på bekostnad av en mer inåtvänd nostalgi. Två exempel på detta är dels Lugnets skidmuseum i Falun, som är spektakulärt beläget inuti backhoppningsbackarna på Lugnets skidstadion, dels Nordiska Trvmuseet i Årjäng, vars verksamhet från kommunens sida ända från starten 1998 varit att "sätta orten på kartan" och locka besökare till orten.¹¹

Det är med utgångspunkt i detta forskningsläge som hockeymuseet i Örnsköldsvik ska förstås. Vad var egentligen syftet med museet? Vem eller vilka skulle dra nytta av det? Och hur kan diskussionerna som föranledde museet säga något om idrottens kulturarv i ett större perspektiv?

Hockeymuseum som turistmagnet

Det kan vara på sin plats att här fråga sig varifrån och i vilket sammanhang som idén om ett hockeymuseum uppstod från första början. Här blir det återigen relevant att betona samspelet mellan Modo Hockey, näringslivet och kommunen. Vid denna tid ledde Örnsköldsviks kommun tillsammans med övriga kommuner i området runt Höga Kusten ett utvecklingsprojekt för besöksnärringsfrågor med syftet att utveckla minst tio "turistiska dragare" inom regionen. Med "dragare" åsyftades platser, anläggningar och verksamheter som skulle "paketera, marknadsföra och sälja kommersiella upplevelsepaket till besökare".¹² Till detta sällskap räknade kommunen Modo Hockey och Fjällräven Center, som alltså ansågs ha potential till att bli en av dessa turistiska dragare i likhet med exempelvis Skule nationalpark, Höga Kusten-bron och Hemsö

9 Se exempelvis Jyri Backman, *Ishockeyns amerikanisering: En studie av svensk och finsk elitishockey* (Malmö 2018), s. 73–78.

10 Fiona Candlin, *Micromuseology: An Analysis of Small Independent Museums* (London 2015), s. 2–4, s. 12.

11 John Berg, *Den utställda idrotten*, s. 170–174.

12 Örnsköldsviks kommun, Sammanträdesprotokoll kommunfullmäktige, 25/2–2013.

fästning. Modo Hockey och dess historia ansågs vara en del av kulturarvet. I kulturarvssammanhang var Höga Kusten-området ingen nyhet – redan år 2000 upptogs det på UNESCO:s världsarvslista.¹³

Planerna för hockeymuseet blev kända för allmänheten i februari 2013. Örnsköldsviks kommunfullmäktige, där socialdemokraterna hade 31 av 61 mandat, beslutade då att bevilja Modo Hockey ett lån för att upprätta ett hockey-museum i klubbens arena som vid tiden hette Fjällräven Center.¹⁴ Förslaget att låta finansieringen bli ett lån istället för ett bidrag kom från moderaterna, som menade att man på så sätt skulle sporra klubben att verkligen göra verklighet av planerna. Kommunen såg därutöver en potential för att ett museum i arenan på sikt kunde kompletteras med ett större kommunalt "visitor center", något som skulle vara till gagn för hela ortens turistnäring. För *Örnsköldsviks Allehanda* utvecklade den moderata kommunpolitikern Lars Näslund hur tankarna gick: "Jag tror verkligen att det här kan bli något riktigt bra. Ett visitor center vittnar om ett nytänkande, som är spännande och intressant."¹⁵ Ett annat kommunalråd, socialdemokraten Elvy Söderström, instämde i de positiva tongångarna. "Modo Hockey är ett fantastiskt varumärke. Vi ska vara stolta och glada och bejaka dem. Den här satsningen på turismnäringen kommer att ge jobb. Jag har ett stort förtroende för Modo."¹⁶

I kommunfullmäktige beviljades lånet med övervägande majoritet. Endast Jarl Strömbäck, från partiet SPI-välfärden, invände och menade att det inte var kommunens uppgift att stötta ett hockeymuseum även om han samtidigt sade sig vara trygg med beslutet. Ett betydligt mer omfattande motstånd kom från medborgare och civilsamhället. Många vände sig mot att kommunen satsade på turism och att bygga ett varumärke framför att ta ansvar för de basala behoven av vård, skola och omsorg. Exempelvis ansåg Alzheimerföreningen i Örnsköldsvik att kommunen prioriterade ishockeyn och turismen framför en dräglig demensvård.¹⁷ Andra ställde sig förvisso positiva till ett hockeymuseum, men tvivlade på att det skulle kunna överleva på längre sikt. En av dem var Anders Rönmark, som vid tiden var verksam som skribent och politisk redaktör vid *Örnsköldsviks Allehanda*: "Att museet kommer att locka folk från när och fjärran att resa till Örnsköldsvik är inget man ska räkna med; den permanenta hyllningen till Modo lär mer troligt bli något som turister tar en tur till när de råkar vara i området, inget man enkom besöker staden för."¹⁸

13 "Höga Kusten och Kvarkens skärgård", UNESCO, länk: <https://unesco.se/hoga-kusten-och-kvarkens-skargard/>, hämtad 1/9-2022.

14 "Mandatfördelning i Örnsköldsviks kommunfullmäktige 1970 – 2010", *Ortshistoria.se*, länk: <http://ortshistoria.se/stad/ornskoldsvik/valresultat#3>, hämtad 31/8-2022. Formellt sett ansöktes lånet av det Modoägda aktiebolaget Evenemangsarenan AB.

15 Tomas Izaias Englund, "Modo Hockey får låna 7 miljoner av kommunen", *Örnsköldsviks Allehanda* 26/2-2013.

16 Englund, *Örnsköldsviks Allehanda*, 26/2-2013.

17 Ingrid Edfeldt Näslund, "Hockeymuseum eller demensvård?", *Örnsköldsviks Allehanda*, 25/2-2013.

18 Anders Rönmark, "Kommunen ställer upp", *Örnsköldsviks Allehanda*, 23/2-2013.

Lånet till Modo Hockey låg på totalt sju miljoner kronor och skulle betalas ut i tre steg. I första steget utbetalades fyra miljoner kronor, i andra steget två miljoner och i tredje steget en miljon. Samtliga steg skulle kostnadsredovisas innan nästa utbetalning kunde ske.¹⁹

Museet som relationsbyggare

Teorin om att kulturarv aktualiseras i tider av kris och förändring kan te sig främmande när man talar om hockeymuseet i Örnsköldsvik. För Modo Hockey hade ju ingen kris utspelat sig som egentligen motiverade en satsning på det förflutna. Detta var sannerligen inte första gången Modo Hockey hade dålig ekonomi – något man för övrigt delade, och delar, med många andra klubbar – och de sportsliga resultaten var inte katastrofala även om de hade varit bättre tidigare. Idén om ett hockeymuseum i Fjällräven Center borde från Modo Hockeys perspektiv, i efterhand, i högre grad betraktas som ett sätt för klubben att skapa merförsäljning och därmed gå i linje med den turistsatsning som kommunerna runt Höga Kusten genomförde. I ansökan till kommunen skrevs det fram att museet beräknades inbringa omkring tre miljoner kronor varje år. Kommunen kunde i sin tur, genom lånet, nyttja lokalerna till en förmånlig hyra.²⁰ Upplägget var således sätt att upprätthålla de starka relationerna som länge funnits mellan Modo Hockey och Örnsköldsviks kommun.

Ett annat sätt att analysera tillkomsten av ett hockeymuseum i Örnsköldsvik, för att återknyta till textens teoretiska utgångspunkter, är att betrakta det som en rörelse mot ett mer amerikaniserat idrottsligt kulturarv. Detta kan ha underlättats av att staden och kommunen redan fanns ”på kartan” och kunde anses både välmående och framgångsrik, varför detta handlade om att förädla och kapitalisera på något som redan existerade.

Ett närmast enat kommunfullmäktige hade alltså beslutat om att bevilja ett lån för att låta bygga ett hockeymuseum i Fjällräven Center och de kritiska röster ur civilsamhället som fångats upp av media fick se sig besegrade. Under våren och sommaren 2013 var det relativt tyst om hockeymuseet, åtminstone medialt och kanske med anledning av att hockeysäsongen låg i dvala. I augusti blossade dock frågan upp igen. Då hade klubbens årsredovisning blivit offentlig.

De försvunna pengarna

Modo Hockeys årsredovisning säsongen 2012/2013 var en studie i röda siffror. Det i sig var ingen överraskning – att det skulle röra sig om ett underskott visste alla på förhand. Däremot såg siffrorna aningen bättre ut än väntat, eftersom fyra extra miljoner kronor hade kunnat bokföras som intäkter. Dessa fyra miljoner motsvarande lånet som beviljats för hockeymuseet i Fjällräven

¹⁹ Örnsköldsviks kommun, Sammanträdesprotokoll kommunfullmäktige, 25/2–2013.

²⁰ Örnsköldsviks kommun, Sammanträdesprotokoll kommunfullmäktige, 25/2–2013.

Center.²¹ Om inte dessa pengar hade kommit in, så hade klubben presenterat minussiffror avseende sina likvida medel. Nyheten om att lånet bokförts som intäkt rapporterades först av *Örnsköldsviks Allehanda*.²² I artikeln intervjuades en ekonom som granskat årsredovisningen. Denne menade att det blivit ”väldigt besvärligt” för Modo Hockey om pengarna inte kommit in – klubbens ekonomi gick helt enkelt inte ihop.

Beskedet om att lånade pengar som skulle bekosta ett hockeymuseum i själva verket hade använts för att rädda balansräkningen passerade inte obemärkt förbi. Röster i kommunfullmäktige krävde att klubben antingen redovisade varje krona eller betalade tillbaka lånet omedelbart.²³ Från Modo Hockeys håll var kommunikationen motstridig, något som skulle pågå en bit in på hösten. Klubbens kommunikationsavdelning sade sig inledningsvis inte veta hur det kommit sig att pengarna hamnat där de hamnat eller hur de skulle hanteras framöver. När det gällde själva museet meddelade Modo Hockeys ordförande Tomas Byberg att ”inget förändrats” och att bygget skulle inledas inom kort.²⁴ Från den affärsmässiga delen av föreningen lät det annorlunda. Enligt klubbens tillförordnade VD, Börje Lindholm, var det inte tal om något museum under det innevarande året eftersom det fanns ”annat som måste prioriteras”. Istället fick bygget inledas under kommande år. Lindholm verkade dessutom märkbart irriterad över uppståndelsen och medierapporteringen: ”Jag har aldrig sagt att till någon att vi inte ska bygga ett museum. Media bör återge det som sägs, och så gäller det för läsarna att läsa hela meningarna, annars får man fel bild.”²⁵

När Lindholm tillfrågades om de lånade pengarna som bokförts som intäkter ansåg han sig inte ha tid att prata om saken. Han sade sig inte heller förstå hur artiklar om det framtida hockeymuseet kunde vara av så stort intresse eller varför det var viktigt att veta när det skulle öppna.²⁶ I efterspelet av dessa motstridiga uttalanden publicerade Anders Rönmark ytterligare en text i *Örnsköldsviks Allehanda*, där han återigen kritiserade Modo Hockeys senfärdighet och menade att ryktena om lånet riskerade att skada klubbens förtroende.²⁷

Visioner tar form

Under hösten 2013 hade Modo Hockeys tillförordnade VD Börje Lindholm permanent ersatts av Charlotte Gustavsson, som närmast kom från Tv-bolaget

21 ”Modo Hockey årsredovisning 2012/2013”, *Modo Hockey*, länk: http://cdn1.shl.se/files/modo1_modo/rsredovisningar/rsredovisningMODOHockey201213SLUTLIGmedrevisionsberttelse.pdf, hämtad 3/11-2021.

22 Ulf Häggqvist, ”Lånet räddade Modo”, *Örnsköldsviks Allehanda*, 24/8-2013.

23 Thomas Sundberg, ”Öronmärkta pengar borta”, *SVT Mittnytt*, 27/8-2013.

24 Hasse Tavér, ’Ryktena skadar Modo’, *Örnsköldsviks Allehanda*, 18/10-2013.

25 Hasse Tavér, ”Museet byggs nästa år”, *Tidningen Ångermanland*, 17/10-2013.

26 Tavér, *Tidningen Ångermanland*, 17/10-2013.

27 Anders Rönmark, ”Och så blev frågetecknen ännu fler”, *Örnsköldsviks Allehanda*, 17/10-2013.

Viasat. Hon hade i kraft av VD-skabet också tagit över museifrågan och kunde i mars 2014 komma med nya besked. En projektgrupp hade tillsatts och diskussioner om museets innehåll fördes. Det skulle bli ett hockeymuseum, till slut, men ett betydligt mindre sådant än vad som först planerats för. Museet skulle heller inte disponera någon egen avskild del utan istället bli en integrerad del av arenavistelsen: ”Det kommer att bli en del i upplevelsen. Det är väldigt svårt att göra något i en arena.”²⁸

Gustavssons tankar om att museet skulle ”bli en del i upplevelsen” går i linje med hur idrottens kulturarv ofta presenteras. Exempel från övriga Europa vittnar om att idrottsmuseer, eller *halls of fame*, inte sällan utgör en del av själva promenaden mellan arenans entré och läktarplatsen. Tillvägagångssättet är effektivt. Några fotografier, föremål eller bildskärmar med noga utvalda historiska höjdpunkter kan bidra till att skapa ett mervärde för den insatte supportern, utan att för den sakens skull innebära några större ingrepp i arenan. Tidigare forskning menar att detta är ett sätt att inlemma idrottens kulturarv i den typ av upplevelseindustri som dagens elitidrott utgör. Detta gäller inte minst på fotbollsarenor – två exempel är Allianz Arena i München och Camp Nou i Barcelona som inhyser Bayern Münchens respektive FC Barcelonas klubbmuseer. I många fall är museerna så pass integrerade att besökarna ”måste” passera museet för att ta sig fram till läktarplats.²⁹

Bygget av hockeymuseet i Örnsköldsvik fick dock vänta ytterligare en tid, trots att de ändrade planerna sannolikt gjort att projektet blivit mer överkomligt. Chefen för Modo Hockeys tillväxtavdelning, Peter Holmqvist, berättade för *Örnsköldsviks Allehanda* att det tidigast kunde bli tal om byggstart efter sommaren 2014 eftersom bildandet av det ”turismbolag” som skulle administrera arenans ”visitor center” hade dragit ut på tiden och lokalen visat sig vara svår att anpassa rent tekniskt. Något som dock hade beslutats var att centret skulle ligga i arenans entréhall och ersätta den nuvarande puben. Inte nog med det – i en annan intervju med *Örnsköldsviks Allehanda* bedyrade Holmqvist att centret skulle bli en högteknologisk och interaktiv installation, där besökarna exempelvis skulle kunna ”åka” ribbåt ut till Ulvön genom en simulator. Dessutom var planen att på sikt låta centret ersätta stadens turistbyrå, något som enligt Holmqvist skulle innebära ett avsevärt lyft och ett steg framåt: ”Det är en milsvid skillnad mellan ett visitor center och en traditionell turistbyrå, som mest bara delar ut broschyrer.”³⁰

På en punkt var Holmqvist särskilt tydlig – själva hockeymuseet skulle vara Modo Hockeys ansvar och skulle inte ha någon koppling till centret.³¹ Detta var nya besked. Som om förvirringen inte vore nog var första april i antågande

28 Ulf Häggqvist, ”Hockeymuseum ja – men i lightversion”, *Örnsköldsviks Allehanda*, 13/3–2014.

29 John Berg, *Den utställda idrotten*, s. 60.

30 Tomas Izaías Englund, ”Konceptskisser på nya Visitor Centre”, *Örnsköldsviks Allehanda*, 25/4–2013.

31 Ulf Häggqvist, ”Inget bygge av Visitor Centre i år”, *Örnsköldsviks Allehanda*, 13/3–2014.

och på datumet lurade *Örnsköldsviks Allehanda* sina läsare att ett hockeymuseum skulle införlivas inuti Örnsköldsviks museum och konsthall. Att tidningen satsade på att driva med frågan om hockeymuseet kan möjligen säga något om hur farsartad situationen hade blivit.

Parallellt med att lokala medier krävde svar från ledningen hade arbetet med ett museum så sakteliga hunnit påbörjas, något som kommunicerades ut dels via klubbens officiella webbplats, dels via internetforumet Hockeysnack.³² Syftet, förutom att informera, var att också uppmana supportrar att bidra med material – ”ju äldre och mer unikt desto bättre”. Oaktat hur den stora turistsatsningen fortlöpte, pågick alltså inom Modo Hockeys organisation ett arbete med att ta tillvara klubbens kulturarv.

Ridå – eller väntat resultat?

Om man, som jag gjort, följt medierapporteringen kring hockeymuseet från 2013 och framåt, märker man att intresset för museisatsningen når sina högsta höjder omkring vintern 2013/2014 för att sedan avta drastiskt. Hur det hela slutade är ingen hemlighet. Något ordentligt museum blev det aldrig och det blev heller inget ”visitor center” i Fjällräven Center. De artiklar som skrivits efter 2015 är nästan uteslutande av tillbakablickande karaktär, där tidsperioden och händelseutvecklingen nämns i förbigående med ömsom humor, ömsom bitterhet. Det som först skulle blivit ett ”visitor center” med ett hockeymuseum och sedan ett ”visitor center” som inte hade något med ett hockeymuseum att göra, blev till slut en mindre, fast utställning med fritt inträde.³³ Något som också blir tydligt när man kommer längre fram i tidsperioden är att intresset för hockeymuseer tycks ha fått fäste även på andra håll i Sverige. Såväl Färjestad som Växjö meddelade för tidningarna att deras respektive lag undersökte möjligheterna att bygga hockeymuseer.³⁴ Hur det gick med dessa satsningar finns det dessvärre inte rum för att undersöka i just denna text, men man kommer ganska långt med att hänvisa till den globala trend av idrottsmuseer som jag redogjort för i början av texten – en trend som handlar om att använda kulturarvet både som identitetsprojekt och som kommersiell produkt.

Det tänkta hockeymuseet i Fjällräven Center kan inte betraktas som något annat än ett misslyckande, både när det gäller själva museet och den storsatsning på turism som museet var en del av. Dock ska sägas att själva utfallet,

32 ”Modo Hockey museum”, *Forumet Hockeysnack*, länk: <https://www.hockeysnack.com/modo-hockey/forum/modo-hockey-museum-1/?before=0>, hämtad 2022-02-17; Jennifer Andersson, ”MODO Hockey museum tar sin början”, *Modo Hockey:s officiella webbplats*, länk: <https://www.modohockey.se/artikel/dvhsainrz-4ij6i1/modo-hockey-museum-tar-sin-borjan>, hämtad 2022-02-17.

33 Ulf Häggqvist, ”Krisande Modo fick ytterligare 4,5 miljoner”, *Tidningen Ångermanland*, 29/11-2016.

34 Per Mårtensson, ”FBK-museum i arenan”, *Nya Wermlands-Tidningen*, 21/10-2015; Sven Elofsson, ”Lakers vill skapa hockeymuseum”, *Smålandsposten*, 21/4-2015.

det vill säga den tämligen begränsade utställningen i arenan, var väntat sett till hur idrottens kulturarv tenderar att utvecklas. Idrottens kulturarv verkar ofta i konkurrens med ständigt framåtblickande – inte minst på elitnivå där bolagiseringen gått långt och där vinstmaximeringen väger tyngre än nytto-maximeringen. Varför det är på det viset kan ha flera förklaringar. I Sverige har i princip alla försök att samla, arrangera och ställa ut idrottens kulturarv kommit inifrån idrotten själv och administrerats utan betydande inblandning från näringsliv och offentlig sektor.³⁵ Detta gäller såväl stora som små initiativ, allt från bildandet av Riksidrottsmuseet till mindre idrottshistoriska föreningsars verksamhet. Arbetet med hockeymuseet i Örnsköldsvik var i det avseendet anorlunda eftersom det från början var en produkt med flera sektorer inblandade. Ändå gick det inte riktigt vägen. Måhända saknades det nödvändiga drivet som idrottens kulturarv ofta är behäftat med, med ideellt arbetande eldsjäljar som bidrar med brett kunnande och arbetsvilja.

En annan förklaring är att intresset för Modo Hockeys kulturarv helt enkelt inte var tillräckligt stort – kom ihåg att idén till museet kom till i formen av ett större projekt, inte som ett enskilt förslag från klubben, liksom att ingen av företrädarna för klubben uppträdde överdrivet entusiastiskt i media. Signalerna från Modo Hockey handlade snarare om att museet kunde vara ett sätt att öka intäkterna. I en intervju med Örnsköldsviks *Allehanda*, i samband med att planerna för museet ritades upp, förde klubbens VD följande resonemang: "Det viktigaste för oss är ett museum. Där finns möjligheter att sälja sponsorytor och det är rätt mycket kontakter tagna. Det finns ett stort intresse för Örnsköldsviks näringsliv att vara med och stötta."³⁶ Trots att museet beskrevs som "det viktigaste", antyder citatet att ordet "museum" skulle kunna ha bytts ut mot något annat så länge möjligheten att sälja sponsorytor vore intakt. Kulturarvet var intressant så länge det gick att kapitalisera på det, så länge det gick att föra in det i den rullande, vinstdrivande verksamheten. En aspekt av detta resonemang bottnar i något som nämnts tidigare i artikeln, nämligen att kulturarvets betydelse tenderar att öka i tider av förändring.

I den svenska idrottshistorien återfinns flera förändringsprocesser som där- efter lett till kulturarvsinsatser. Exempelvis inleddes arbetet med Gymnastik- och Idrottsmuseet under 1930-talet, när den svenska idrottsrörelsen expanderade på bekostnad av bland annat den traditionella Linggymnastiken. Under 1980-talet höjdes åter röster för att samla ihop idrottens kulturarv i takt med att idrottsrörelsen stod i begrepp att på allvar öppnas upp för marknadskrafter och professionalisering, vilket sedermera skulle leda fram till den elitidrott vi ser idag. Förändringen som den svenska idrotten står inför idag handlar till stor del om att ungdomar väljer bort föreningsidrottande till förmån för andra

³⁵ John Berg, *Den utställda idrotten*, s. 181.

³⁶ Ulf Häggqvist, "'Visitor Centre' och museum snart i arenan", *Örnsköldsviks Allehanda*, 11/2-2013.

former av idrott – en nog så viktig fråga att adressera. På yttersta elitnivån är intresset för kulturarvet ofta måttligt såvida det inte kan inlemmas i den dagliga verksamheten och i sin egen prakt har kulturarvet inte alltid högst status inom elitverksamheternas toppskikt. I fallet med hockeymuseet i Fjällräven Center kan man lite tillspetsat säga att kulturarvet fick stå tillbaka för att rädda balansräkningen – och därmed morgondagen.

Slutsatser

Örnsköldsvik och Modo Hockey har, sett till ortens ringa storlek, producerat ett mycket stort antal ishockeyspelare som nått världseliten. Stadens och föreningens historiska betydelse är på så vis påtaglig och närmare tio år efter att de lånade museipengarna fick täppa till hål i balansräkningen är situationen delvis en annan. Det blev aldrig något hockeymuseum i anslutning till ett "visitor center", men det blev till slut en 210 meter lång utställning – ett varv runt arenans inre – med föremål, fotografier och texter över Modo Hockeys historia fördelat över 16 fotopelare, 24 montrar och 45 meter fototapet. Utställningen hade premiär hösten 2014 och enligt museiskaparna, som bestod av tre Modoanställda, skulle den på sikt kompletteras med interaktiva inslag.³⁷ Än idag finns utställningen kvar och är en integrerad del av upplevelsen i Hägglunds Arena. Den innebär i sig själv inga extra intäkter från besökarna utan är främst något att stanna till vid under promenaderna till och från läktaren.

I artikeln har syftet varit att beskriva och analysera planeringen och drivkrafterna bakom ett hockeymuseum i Fjällräven Center, liksom den större turistsatsning för Höga Kusten-området som nämnda museum skulle varit en del av. Något hockeymuseum blev det aldrig inom ramen för satsningen och följden blev istället en smärre förtroendekris mellan klubben och Örnsköldsviks kommun efter att lånet – som varit avsett för uppbyggnaden av museet – kommit att användas till annat. Här finns det anledning att både fundera över kulturarvets status i relation till elitidrottverksamhetens framåtsträvan och ekonomiska prioriteringar, men också över hur kulturarvssatsningar inom idrotten vanligtvis tillkommer. Faktum är att det slutligen blev en kulturarvssatsning – men den kom inifrån klubben och hade ingenting med en större turistsatsning att göra. Den tillkom med hjälp av en liten arbetsgrupp och genom donerade föremål från supportrar. Förfarandet innebar sannolikt inte bara kapade kostnader, utan också till ett enklare genomförande med korta beslutsvägar och en känsla av delaktighet från klubbens supportrar. Historiskt sett går mönstren igen. Den svenska idrottens kulturarv har i stort sett alltid

37 "Hockeymuseet Modo", *Höga Kusten*, länk: <https://www.hogakusten.com/boka/se-gora/763957/hockeymuseet-modo/detaljer>, hämtad 2022-02-17; Torbjörn Hägglund, "210 meter hockeyhistoria", *Tidningen 7*, 26/9-2014.

varit resultatet av ideellt arbete och engagemang, snarare än av politiska beslut med ekonomiska incitament, även om framtiden delvis pekar mot en förändring i riktning mot en mer amerikansk, turismorienterad syn på kulturarvet. Hockeymuseet i Örnsköldsvik kan emellertid tjäna som ett gott exempel för hur idrotten trots allt är beroende av sina historiska rötter, även om prioriteringar stundtals kan vara hårda.